

KRIMINĀLTIESĪBU APAKŠNOZARE

JĒDZIENA „INTERESES” INTERPRETĀCIJA KRIMINĀLTIESĪBU NORMĀS

Dr. iur. Jānis Baumanis,

*Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta
zinātniski analītiskais padomnieks, Latvija*

Eiropas Komisijas paziņojumā „Eiropas Savienības politikas efektīvas īstenošanas nodrošināšana ar krimināltiesību palīdzību” ir sniegts redzējums saskaņotai un konsekventai Eiropas Savienības kriminālpolitikai līdz 2020. gadam, norādot, ka jābūt kopīgai izpratnei par pamatprincipiem, uz kuriem ir balstīti Eiropas Savienības tiesību akti krimināltiesību jomā, piemēram, par Eiropas Savienības krimināltiesībās lietoto juridisko pamatjēdzienu interpretāciju. Lai izpildītu šo uzdevumu un panāktu krimināltiesisko jēdzienu vienotu interpretāciju Eiropas Savienības robežās, nepieciešama krimināltiesību normu, kā arī tajās ietvertu jēdzienu vienveidīga interpretācija atsevišķas Eiropas Savienības valsts ietvaros¹. Minēto, jāatzīst, ir problemātiski sasniegt. Šo problemātiku šajā rakstā autors atspoguļos, pievēršot uzmanību vienam krimināltiesību normās un teorijā izmantojamajam jēdzienam: „intereses”.

Krimināllikumā jēdziens „intereses” minēts vairāk nekā piecdesmit pantos, turklāt šī jēdziena saturs dažādās normās ir atšķirīgs, kas rada īpašu nozīmi šo krimināltiesību normu pareizai interpretācijai. Atklājot minētā jēdziena interpretācijas problemātiku, autors iecerēja sasniegt sekojošo mērķi: temata robežās formulēt priekšlikumus par krimināltiesību normās izmantojamā jēdziena: „intereses” izpratni, tādējādi sniedzot ieguldījumu Latvijas krimināltiesību teorijas pilnveidē.

Profesors Andrejs Poļakovs, izklāstot interpretācijas problēmas komunikatīvās pieejas kontekstā, atsaucoties uz profesora Nikolaja Korkunova (1853 – 1904) un vācu *tiesību* zinātnieka Rūdolfa fon Jēringa (1818 – 1892)

darbiem, uzskatīja, ka „sabiedriskās dzīves galvenais saturs ir dažādu interešu sadursme politiskajā, juridiskajā, ekonomiskajā un citās jomās. Ja saduras dažādas intereses, tās nepieciešams norobežot. No minētā, pēc N.Korkunova domām, izriet nepieciešamība pēc tiesībām kā interešu norobežošanas un sociālās kārtības nodrošināšanas līdzekļa. Tieši interešu norobežošanā, respektējot personu un interešu daudzveidību, N. Korkunovs saskatīja tiesību pamatuzdevumu². Ievērojot šīs atziņas, var apgalvot, ka intereses ir tiesību, tai skaitā krimināltiesību, rašanās, attīstības un pastāvēšanas pamats, dzinējs, objekts un priekšmets.

Interešu norobežošanas nozīmīgumu krimināltiesībās atzinis arī profesors Uldis Krastiņš, norādot, ka: „ne vienreiz vien Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departaments ir pievērsis uzmanību tam, ka apstākļi, kas nosaka noziedzīgu nodarījumu pareizu kvalifikāciju, ir apdraudēto interešu stingra norobežošana”³. Minēto interešu precīza norobežošana iespējama tikai tad, ja Krimināllikuma normas interpretētas pareizi.

Arī profesors Uldis Ķinis, analizējot krimināltiesību galvenos uzdevumus, pamatoti norāda, ka šāds uzdevums ir arī: „aizsargāt to personu, kurai apdraudētas likumīgās intereses”⁴. Tādējādi tieši personas intereses ir Krimināllikuma normās aizsargātās vērtības. Krimināltiesību kontekstā šo vērtību apzīmēšanai korekts varētu būt jēdziens – pamatintereses. Šo jēdzienu izmanto arī Eiropas Komisija, piemēram, norādot, ka: „Tā kā krimināltiesības ir ļoti spēcīgs instruments sabiedrības kontrolei, kas būtiski skar pilsoņu pamatbrīvības, tās ir

jāizmanto kā galējais līdzeklis un jāsteno tādā veidā, lai aizsargātu pamatintereses, vienlaikus ievērojot pilsoņu pamatbrīvības un kalpojot pilsoņu labā”⁵.

Taču, jāatzīst, ka jēdziens: „intereses” Krimināllikuma normās tiek izmantots ne vien vērtību, bet arī noteikta veida „antivērtību” apzīmēšanai. Piemēram, Krimināllikuma 12. pantā norādīts *noziedzīgs nodarījums, kas izdarīts privāto tiesību juridiskās personas interesēs*. Kā pamatoti akcentē profesors Uldis Krastiņš, „Šādā gadījumā juridiskās personas interesei, ko realizē fiziskā persona, ir jābūt nelikumīgai vai juridiskās personas likumīga interese tiek realizēta ar prettiesiskiem līdzekļiem un paņēmieniem”⁶. Tātad, ja juridiskās personas interese ir nelikumīga, tad šīs interese faktiski ir „antivērtība”. Turklāt juridiskai personai var piemērot piespiedu ietekmēšanas līdzekļus arī tad, ja interese ir likumīga, taču fiziskā persona šīs interese apmierinājusi ar noziedzīgu rīcību.

Saskaņā ar Krimināllikuma 70.⁸ pantu jautājums par juridiskās personas interešu likumību jārisina, lemjot par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu juridiskai personai. Šajā normā noteikts, ka, nosakot piespiedu ietekmēšanas līdzekļa veidu, ņem vērā noziedzīgā nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu. Savukārt, nosakot piespiedu ietekmēšanas līdzekļa mēru, ievēro šādus nosacījumus:

- 1) juridiskās personas faktisko rīcību;
- 2) juridiskās personas darbību raksturu un sekas;
- 3) pasākumus, ko juridiskā persona veikusi, lai novērstu noziedzīga nodarījuma izdarīšanu;
- 4) juridiskās personas lielumu, nodarbošanās veidu un finansiālo stāvokli;
- 5) pasākumus, ko juridiskā persona veikusi, lai atlīdzinātu nodarīto zaudējumu vai novērstu radīto kaitējumu;
- 6) juridiskās personas izlīgumu ar cietušo.

Pastāv arī citi piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanas juridiskajai personai nosacījumi. Piemēram, Krimināllikuma 70.³ panta otrajā daļā paredzēts, ka „juridiskā persona ir likvidējama tikai tajos gadījumos, ja juridiskā persona ir īpaši izveidota noziedzīga nodarījuma izdarīšanai”. Tātad, ja konstatēts, ka juridiskā persona izveidota noziedzīga nodarījuma izdarīšanai, juridiskās personas interešu pretlikumība ir acīmredzama un tas ir nosacījums noteikta piespiedu ietekmēšanas līdzekļa veida izvēlei. Tomēr iespējams, ka juridiskā persona sākotnēji nav veidota noziedzīga nodarījuma izdarīšanai, bet vēlāk tās darbībā rodas prettiesiskas interese.

Šo apstākli būtu jāievēro, izraugoties piespiedu ietekmēšanas līdzekli, turklāt tas būtu jāvērtē, nevis nosakot piespiedu ietekmēšanas līdzekļa mēru, bet gan tā veidu. Tāpēc Krimināllikuma 70.⁸ panta pirmā daļa būtu jāprecizē, izsakot to šādā redakcijā: „*Nosakot piespiedu ietekmēšanas līdzekļa veidu, ņem vērā juridiskās personas interese, noziedzīgā nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu*”.

Tā kā vienas normas ietvaros iespējam diametrāli pretēja jēdziena „interese” izpratne, ar interesēm saprotot gan vērtības, gan „antivērtības”, tas būtu strikti jāievēro krimināltiesību normu interpretācijā.

Turpinot jēdziena „interese” etimoloģijas izpēti, jānorāda, ka sākotnēji latīņu valodā ar vārdu *interese* saprata – „*būt klāt, piedalīties*”⁷. Arī mūsdienās klātbūtnes un piedalīšanās jēga sasaistāma ar interesēm. Tomēr pētāmais jēdziens saturiski ir evolucionējis un šobrīd jēdzienam ir iespējami vairāki skaidrojumi. Sabiedrībā ar interesēm visbiežāk apzīmē to, kam veltīta cilvēka uzmanība, kas primāri nodarbina viņa domas⁸. Bet krimināltiesisko jēdzienu izpratnei lielāka nozīme ir skaidrojumam, kur interese tiek saprastas kā vajadzības un labums⁹.

Bieži jēdziens “interese” asociējās ar psiholoģiskajiem procesiem. Psiholoģijā interese ir viens no emocijas veidiem. Psihologs Kerols Izards (*Carroll Ellis Izard*), analizējot *interese kā emociju*, atzīmē: „*Interese emociju mēs apskatām kā vienu no iedzimtām pamatemocijām un kā dominējošo motivācijas stāvokli pilnvērtīga, vesela cilvēka ikdienišķajās darbībās*”¹⁰. Taču krimināltiesību teorijā jēdzienu „interese” visbiežāk analizē nevis personas psihiskās attieksmes ietvaros, bet gan noziedzīga nodarījuma objektīvās puses un noziedzīga nodarījuma objekta ietvaros. Analizējot iespēju interese krimināltiesībās vērtēt gan subjektīvo, gan objektīvo pazīmju kopuma ietvaros, profesore Elīna Sidorenko norāda: „ne no teorijas, ne no prakses pozīcijām nav attaisnojama objektīvo un subjektīvo interešu apvienošana vienotā tiesību kategorijā. Objektīvi interese pastāv neatkarīgi no to apzināšanās, turpretim, subjektīvi tās ir apzināta procesa rezultāts. Šāda “objektīvi-subjektīvu” interešu izpratne izraisa loģisku pretrunu. Turklāt interese kā tiesību elements ir objektīvi pastāvošs sabiedrisko attiecību rezultāts, kas izslēdz to subjektīvo raksturu. Apšaubāma ir arī interešu tiesiskās dabas noteikšana no personas vajadzību skatpunkta”¹¹. Interešu, kā objektīvi pastāvošas parādības izpratne

lielākoties dominē arī Latvijas krimināltiesībās, un personas intereses galvenokārt analizē noziedzīga nodarījuma objekta ietvaros. Kā izņēmumu var minēt Kriminālprocesa likuma 7. panta otrajā daļā minētos noziedzīgos nodarījumus, par kuriem kriminālprocesu uzsāk, tikai, ja saņemts pieteikums no personas, kurai nodarīts kaitējums. Tādējādi saistībā ar šiem noziedzīgiem nodarījumiem tieši konkrētais indivīds nosaka, vai viņa intereses ir aizskartas, vai nē.

Skaidrojot noziedzīga nodarījuma objekta izpratni laika griezumā, profesors Uldis Krastiņš norāda, ka „ir pamats par noziedzīga nodarījuma objektu uzskatīt valsts, sabiedrības, atsevišķu cilvēku grupu un indivīdu noteiktas intereses, ko apdraud noziedzīgs nodarījums”¹². Vienlaikus viņš atzīmē, ka par noziedzīga nodarījuma objektu dažādos laikos uzskatīti gan sabiedriskās attiecības, gan tiesiskais labums. Tātad krimināltiesību teorijā jēdziena „intereses” interpretācija bieži saistīta ar jēdzieniem „attiecības” un „labums”.

Mūsdienu krimināltiesību teorijas izpratnē intereses, kā noziedzīga nodarījuma objekts, ir ar kriminālsoda piedraudējumu aizsargāta vērtība. Bieži noziedzīga nodarījuma objekts cieši saistīts ar noziedzīga nodarījuma priekšmetu – ārējā pasaulē eksistējošo lietu, ar kuru saistīts vai pret kuru vērstas noziedzīgs nodarījums. Kā pamatoti norāda Uldis Krastiņš, „intereses struktūras analīze parāda, ka nedrīkst samainīt vietām vai aizstāt noziedzīga nodarījuma objektu ar noziedzīga nodarījuma priekšmetu”¹³. Noziedzīga nodarījuma priekšmets ir viena no noziedzīga nodarījuma objektīvās puses pazīmēm. Piemēram, ja persona izdara transportlīdzekļa zādzību, tad šī noziedzīga nodarījuma objekts būs transportlīdzekļa īpašnieka mantiskās intereses, bet noziedzīga nodarījuma priekšmets būs transportlīdzeklis. Ja ar transportlīdzekļa paņemšanu netiek apdraudētas transportlīdzekļa īpašnieka mantiskās intereses, tad šāds nodarījums neveidos pabeigtas zādzības sastāvu.

Krimināltiesību teorijā noziedzīga nodarījuma objekta analīze bieži notiek, norobežojot to no noziedzīga nodarījuma priekšmeta. Analogiski to varētu darīt, norobežojot noziedzīga nodarījuma objektu no noziedzīga nodarījumā cietušās personas. Piemēram, Krimināllikuma 117. panta 1. punktā paredzēta atbildība par slepkavību, ja noslepkavota sieviete, vainīgajam apzinoties, ka viņa ir grūtniecības stāvoklī. Minētā noziedzīga nodarījuma objekts ir sievietes dzīvība kā

interese, bet cietušais ir sieviete. Jāatzīst, ka norobežot sievietes dzīvību kā noziedzīga nodarījuma objektu no sievietes kā noziedzīga nodarījuma objektīvās puses fakultatīvās pazīmes ir ievērojami sarežģītāk, nekā norobežot noziedzīga nodarījuma objektu no noziedzīga nodarījuma priekšmeta. Norobežojot var prezumēt, ka Krimināllikums neaizsargā cilvēku, bet gan cilvēka dzīvību. No loģikas viedokļa šāda prezumpcija varētu šķist kļūdaina. Taču krimināltiesībās no šāda prezumējuma var secināt, ka augstākā vērtība, kas aizsargāta ar likumu, ir cilvēka dzīvības aizsardzības intereses, bet cilvēka fiziskais ķermenis neapņemas aizsargāto vērtību.

Var rasties jautājums, kādas personas intereses ir cilvēka dzīvība? Sākotnēji šis jautājums var šķist absurds, jo katrs cilvēks ir ieinteresēts saglabāt savu dzīvību. Taču, piemēram, ja persona pati vēlas savu nāvi, vai tas, kurš šo vēlmi īsteno, izdara slepkavību? Šo situāciju analizē eitanāzijas pieļaujamības vērtēšanas ietvaros. Tiesību doktors Armens Gabriēls promocijas darbā „Eitanāzijas fenomens krimināltiesiskajā, kriminoloģiskajā un medicīniski bioloģiskajā aspektā” secina, ka „būtu lietderīgi no vispārīgās normas par slepkavību nodalīt slepkavību, kuras motīvs ir līdzjūtība”¹⁴. Šobrīd Latvijā eitanāzija atzīstama par slepkavību. Tādēļ rodas jautājums, vai dzīvība jāaizsargā atsevišķa indivīda interesēs, valsts interesēs, vai varbūt kādas cilvēku grupas interesēs?

Eitanāzijas analīzes ietvaros interešu dažādību atspoguļo, piemēram, Eiropas tiesas Lielās Palātas 2015. gada 5. jūnija nolēmums *Lambers un citi pret Franciju* (Nr. 46043/14). Lietas ietvaros par eitanāziju izteiktie viedokļi bija pretrunīgi – daļa atbalstīja eitanāziju, bet daļa bija pret. Izvērtējot situāciju, tiesa nekonstatēja pārkāpumu apstākļi, ka eitanāzija tika izpildīta.

Meklējot atbildi uz jautājumu, kā intereses tiek apdraudētas, eitanāziju kvalificējot kā slepkavību, jāsecina, ka ar kriminālsoda piedraudējumu aizsargātas intereses, kas sabiedrībā notikušās vienošanās rezultātā atzītas par vērtību. Sabiedrība, deleģējot likumdevējam tiesības formulēt likumus, izveido sistēmu, kurā tiek identificētas vērtīgākās intereses. Tādēļ, tieši sabiedrības vairākuma intereses ir noziedzīga nodarījuma objekts. Dažkārt šīs sabiedrības intereses sakrīt ar konkrētas personas interesēm, bet, piemēram, citos gadījumos, cietušais var arī neatzīt savu interešu aizskārumu. Ņemot vērā minēto, šķiet, ka nav korekti visu noziedzīgu

nodarījumu objekta skaidrojumā minēt atsevišķu indivīdu intereses.

Nosakot atbildību par nodarījumu, likumdevējam jāatbild uz jautājumu, kādas konkrēti intereses tiek apdraudētas ar noteiktu nodarījumu. Piemēram, grozot Krimināllikumu, tika iesniegts priekšlikums to papildināt ar 83.¹ pantu „PSRS un nacistiskās Vācijas pret Latvijas Republiku īstenotās agresijas publiska noliegšana, attaisnošana, slavināšana un trivializēšana”¹⁵. Priekšlikums netika atbalstīts. Saistībā ar to Latvijas Republikas Iekšlietu ministrija norādīja, „ka ierobežojuma mērķis primāri ir aizsargāt sabiedrības intereses, cilvēku cieņu un godu, kā arī valsts drošību. No piedāvātās redakcijas drīzāk ir saprotams, ka tiešais objekts ir valsts drošības intereses, nevis noteiktas sabiedrības grupas (domājams, Latvijas Republikas pilsoņu), kuru intereses vistiešākajā veidā tiek aizskartas ar šāda veida nodarījumiem. To notikumu apšaubīšana, kuru rezultātā Latvijas Republika zaudēja neatkarību, nenoliedzami apdraud nacionālo drošību, taču starptautiskās cilvēktiesību institūcijas ne reizi vien norādījušas, ka atsevišķos gadījumos personas pamattiesības, tai skaitā tiesības uz vārda brīvību, prevalē pār valsts interesēm. Jāatzīmē, ka normas tvēruma noteikšanu var apgrūtināt arī tās iespējamā vieta Krimināllikumā. Jau tas vien, ka vairākkārtīgi mainīta minētās normas iespējamā atrašanās Krimināllikumā, liecina, ka līdz galam nav nedefinēts, kādu interešu aizsardzībai tiks ieviests attiecīgais vārda brīvības ierobežojums”¹⁶. Izklāstītajā piemērā akcentēts interešu subjekta identificēšanas svarīgums, tai skaitā saistībā ar normas izvietojumu Krimināllikumā, ievērojot noziedzīgā nodarījuma grupas objektu. „Noziedzīgu nodarījumu grupas objekts ir tādas pašas vai viena veida un savstarpēji saistītas intereses, kuras apdraud vesela noziedzīgo nodarījumu grupa”¹⁷.

Ar grozījumiem, kas stājās spēkā 2013. gada 1. aprīlī, tika samazināts daudzu sankciju bargums. Minēto normatīvā akta jaunradi Tieslietu ministrija pamatoja ar apstākli, ka tiesas piespriež pārāk bargus sodus: “Latvijā brīvības atņemšanas sodi ir ievērojami bargāki nekā citviet Eiropas Savienībā”¹⁸. Tajā pašā laikā, pēc 2011. gada 25. janvāra notikumiem Jēkabpilī, kad noziedznieki apšaudē ievainoja vairākus policijas darbiniekus un viens policijas darbinieks tika nogalināts, Iekšlietu ministrija rosināja apsvērt iespēju palielināt atbildību par uzbrukumu varas pārstāvjiem. Masu saziņas līdzekļos tika

norādīts: „...lai izvērtētu, vai pēc traģiskajiem notikumiem Jēkabpilī Krimināllikumā ir nepieciešams ietvert bargākas sankcijas par uzbrukumu varas pārstāvjiem, kā to vēlas Iekšlietu ministrija, Tieslietu ministrija vispirms plāno rūpīgi iepazīties ar sniegto argumentāciju šādu izmaiņu nepieciešamībai”¹⁹. Kā redzams, krimināltiesību kontekstā, lai korekti noteiktu sankciju, ļoti svarīgs ir jautājums par interešu nozīmīgumu.

Turpinot par noziedzīgā nodarījumā cietušo, jāatzīmē, ka Krimināllikuma normās atrodams jēdziens „intereses” saistībā ar noziedzīga nodarījuma objektīvo pusi. Piemēram, Krimināllikuma 86. pantā kriminālatbildība paredzēta „Par uzbrukumu Latvijas Republikas Valsts prezidentam, Saeimas deputātam, Ministru kabineta loceklim vai citai Latvijas Republikas Saeimas ievēlētai, ieceltai vai apstiprinātai valsts amatpersonai sakarā ar tās valstisko darbību Latvijas Republikas interesēs, ja uzbrukums saistīts ar šīs personas dzīvības vai veselības apdraudējumu”. Šajā normā minētas Latvijas Republikas intereses, kas saistītas ar apdraudētās personas darbību. Tāpēc, piemērojot normu, jānoskaidro vai pret amatpersonu vērstais uzbrukums ir saistīts ar šīs amatpersonas valstisko darbību Latvijas Republikas interesēs.

Arī, interpretējot Krimināllikuma 12. pantā norādītās juridisko personu intereses, nevar izmantot psiholoģijā paustās atziņas par cilvēka emocijām. Jāatgādina, ka tieši apstākļi, ka juridiskai personai nav psihiskās attieksmes un tādēļ tās nevar būt vainīgas noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, bija par pamatu tam, ka krimināltiesiskajā regulējumā netika paredzēta juridiskās personas saukšana pie kriminālatbildības. Plašu diskusiju ietvaros tika panākts, ka juridiskajām personām Latvijā piemēro nevis kriminālsodus, bet gan citus piespiedu līdzekļus. Vienlaikus juridiskās personas psihiskās attieksmes trūkums nebija šķērslis juridisko personu apveltīšanai ar noteikta veida interesēm. Juridiskai personai nav psihiskās attieksmes, tādēļ juridiskās personas intereses izpaužas ārpus psiholoģiskiem procesiem un vairāk jāsaista ar jēdzieniem „mērķis”, „uzdevums” vai „stratēģija”.

Atgriežoties pie jēdziena „intereses” izpratnes krimināltiesiskajās normās, jānorāda, ka Krimināllikumā intereses visbiežāk minētas saistībā ar noziedzīga nodarījuma sekām. Profesors Uldis Ķinis atzīmē: „...ar likumu aizsargāta interese – tiesiskais labums var būt

gan mantiska rakstura, gan arī nemantiska rakstura. Intereses saturs un nozīmes apzināšanās ir svarīgs nozieguma nodarījuma klasifikācijas elements visos gadījumos, kad panta dispozīcija paredz prasību konstatēt ar likumu apdraudēto interešu un tiesību apdraudējuma faktu²⁰.

Krimināllikuma normās, kurās paredzēta kvalificējošā pazīme „būtisks kaitējums”, tiek norādītas dažādas intereses, kurām šis kaitējums tiek nodarīts. Piemēram, Krimināllikuma 96. pantā ir paredzēta atbildība „par zemes, tās dziļū, ūdeņu vai mežu apsaimniekošanas vai izmantošanas noteikumu pārkāpšanu, ja ar to radīts būtisks kaitējums dabas videi, cilvēku veselībai, mantiskajām vai saimnieciskajām interesēm”. Šajā normā nav noteikts, vai intereses ir likumīgas, vai nelikumīgas. Kā iepriekš norādīts, dažās Krimināllikuma normās jēdzienu „intereses” izmanto arī lai apzīmētu nelikumīgas, prettiesiskās intereses kā „*antivērtību*”. Taču, jāatzīst, ka saistībā ar būtisku kaitējumu minētās intereses Krimināllikumā jāinterpretē tikai kā vērtību. Minētais pamatojams ar būtiskā kaitējuma skaidrojumu likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23. panta pirmajā daļā: „Atbildība par Krimināllikumā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ar kuru radīts būtisks kaitējums, iestājas, ja noziedzīgā nodarījuma rezultātā ne vien nodarīts ievērojams mantiskais zaudējums, bet arī apdraudētas vēl citas ar likumu aizsargātās intereses vai ja šāds apdraudējums ir ievērojams”. Šajā skaidrojumā skaidri un nepārprotami norādīts, ka interesei, kas tiek apdraudēta, ir jābūt ar likumu aizsargātai, tātad, tā ir sabiedrībā atzīta vērtība.

Jāatzīst, ka Krimināllikumā tomēr pastāv sava veida nekoncekvence, proti, saistībā ar būtisku kaitējumu dažās Krimināllikuma normās, tai skaitā jau pieminētajā 96. pantā tiek vienkārši norādītas „intereses”, taču citās normās šis jēdziens tiek papildināts, norādot, ka intereses tiek aizsargātas ar likumu. Piemēram, Krimināllikuma 205. panta otrajā daļā paredzēta kriminālatbildība par valsts institūciju izdoto tirdzniecības noteikumu apzinātu pārkāpšanu, ja ar to radīts būtisks kaitējums valstij vai ar likumu aizsargātām patērētāju interesēm. Jēdziens „intereses” šajā un citās Krimināllikuma normās formulēts daudzskaitlī. Domājams, ka arī būtiska kaitējuma radīšana tikai viena patērētāja, tikai vienai interesei veidos noziedzīga nodarījuma sastāvu, turklāt tikai, ja interese ir likumīga. Šāda daudzskaitlī formulēta jēdziena „intereses” interpretācija pastāv arī doktrīnā un judikatūrā.

Profesors Uldis Krastiņš, komentējot likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23. pantu, kurā jēdziens: „intereses” formulēts daudzskaitlī, norāda: „Par ievērojamu apmēru naudas izteiksmē problēmu nav, toties citu interešu apdraudējums ir ar visai plašu saturu. Jāatzīmē, ka apdraudējumam šajā gadījumā nav jābūt ievērojamam; tas var būt vienas vai vairāku interešu apdraudējums...”²¹. Tātad arī vienas interešu apdraudējuma gadījumā var tikt konstatēts būtisks kaitējums. Ņemot vērā minēto, lai krimināltiesību normu interpretācijā nevajadzētu piemērot sarežģītas metodes, lai nonāktu pie taisnīga risinājuma, jēdzienu „interese” saistībā ar būtisku kaitējumu būtu tomēr jāformulē vienskaitlī, norādot, ka šī interese tiek aizsargāta ar likumu, vai ir likumīga.

Saistībā ar jēdziena „intereses” interpretāciju atzīmējams vēl kāds aspekts. Proti, likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23. pantā līdzās jēdzienam „intereses” bija jēdziens „tiesības”. 2013. gada 16. maijā stājās spēkā grozījumi, ar kuriem vārdu „tiesības” izslēdza. Analogiski grozījumi izdarīti arī Krimināllikumā. Šāds risinājums var radīt jautājumu, vai ar jēdzienu „intereses” ir apzīmēts viss būtiskam kaitējumam pakļauto vērtību spektrs? Šajā sakarā profesors Uldis Krastiņš raksta: „... tiesības pašas par sevi nav noziedzīga nodarījuma objekts. Līdz 2012. gada 13. decembra grozījumiem Krimināllikumā nepareizi bija formulētas tās šā likuma Sevišķās daļas panta daļas, kurās kā nodarījumu kvalificējošs apstāklis bija norādīts „būtisks kaitējums ar likumu aizsargātām interesēm un tiesībām”. Būtiska kaitējuma formulējumos tagad norāde uz tiesību apdraudējumu ir izslēgta. Tiesības ir aizsargājamo interešu juridiskais nostiprinājums tiesību normatīvajos aktos. Tiesības kā kādu interešu normatīvs regulējums pašas par sevi nevar tikt apdraudētas, izdarot noziedzīgu nodarījumu. Tiesību normas var ievērot un tiesību normas var pārkāpt (neievērot), bet tiesību normas esamību, kamēr tā ir spēkā, ar noziedzīgu nodarījumu nevar ne grozīt, ne arī atcelt. Izdarot noziedzīgu nodarījumu, apdraudētas tiek tās intereses, kuras tiesību norma regulē. Tāpēc tiesības nav noziedzīga nodarījuma objekts un nav arī noziedzīga nodarījuma sastāva pazīme”²². Šajās atziņās, pirmkārt, jēdziens „intereses” norobežots no jēdziena „tiesības” un, otrkārt, norādīts, ka saistībā ar būtisku kaitējumu pieminētās intereses ir noziedzīga nodarījuma objekts. Tādējādi, ar nedaudziem izņēmumiem,

krimināltiesību normās izmantojamais jēdziens „intereses” ir jāinterpretē noziedzīga nodarījuma objekta kontekstā.

Rezumējot izklāstīto, jāsecina:

1. intereses ir tiesību, tai skaitā krimināltiesību, rašanās, attīstības un pastāvēšanas pamats, dzinējs, objekts un priekšmets;
2. jēdziens „intereses” krimināltiesību normās tiek izmantots ne vien vērtību, bet arī sava veida „antivērtību” apzīmēšanai;
3. krimināltiesību teorijā jēdzienu „intereses” visbiežāk analizē nevis personas psihiskās attieksmes ietvaros, bet gan noziedzīga

nodarījuma objektīvās puses un noziedzīga nodarījuma objekta ietvaros.

Kā priekšlikumu autors piedāvā: juridiskās personas prettiesiskas intereses būtu jāņem vērā, izraugoties piespiedu ietekmēšanas līdzekli, turklāt tas būtu jāvērtē, nevis nosakot piespiedu ietekmēšanas līdzekļa mēru, bet gan tā veidu. Tāpēc Krimināllikuma 70.⁸ panta pirmā daļa būtu jāprecizē, izsakot to šādā redakcijā: „*Nosakot piespiedu ietekmēšanas līdzekļa veidu, ņem vērā juridiskās personas intereses, noziedzīgā nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu*”.

Atsauces

- ¹ Baumanis J. Ieskats krimināltiesību normu interpretācijas problemātikā. No: 01.09.2015. Jurista Vārds Nr. 34 (886).
- ² Поляков А. Общая теория права. Проблемы интерпретации в контексте коммуникативного подхода. 2-е издание. Проспект, 2015.
- ³ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014. 67. lpp.
- ⁴ Ķinis U. Ar krimināllikumu aizsargātās intereses un tiesības informācijas tehnoloģiju jomā. No: 09.10.2012. Jurista Vārds Nr. 41 (740).
- ⁵ Priekšlikums: Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva par cīņu pret krāpšanu, kas skar Savienības finanšu intereses, izmantojot krimināltiesības. Brisele: Eiropas Komisija, 2012. 5. – 6. lpp. Pieejams: http://ec.europa.eu/anti_fraud/documents/pif-report/pif_proposal_lv.pdf
- ⁶ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008. 485. lpp.
- ⁷ Svešvārdu vārdnīca. J. Baldunčika redakcijā. Rīga: Jumava, 1999. 312. lpp.
- ⁸ Turpat.
- ⁹ Turpat.
- ¹⁰ Изард К.Э. Психология эмоций. Санкт-Петербург: Питер, 2009. Стр. 122.
- ¹¹ Сидоренко Э., Карабут М. Частные начала в уголовном праве. Санкт-Петербург: Юридический центр, 2007.
- ¹² Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008. 92. lpp.
- ¹³ Turpat, 94. lpp.
- ¹⁴ Gabrieljans A. Eitanāzijas fenomens krimināltiesiskajā, kriminoloģiskajā un medicīniski bioloģiskajā aspektā. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 2014. 206. lpp.
- ¹⁵ Likumprojekts „Grozījumi Krimināllikumā” (Nr.749/Lp11) trešajam lasījumam. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/3DC7720C252B28FAC2257CD200400EB2?OpenDocument>
- ¹⁶ Iekšlietu ministrija vēstulē Saeimai iebilst pret likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” 83.1panta redakciju. Pieejams: <http://www.iem.gov.lv/lat/aktualitates/?doc=28464>
- ¹⁷ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014. 60. lpp.
- ¹⁸ Gratkovska I., Zemzars U. Kriminālsodu politikas aktualitātes. No: 03.05.2011. Jurista Vārds Nr.18 (665).
- ¹⁹ TM negrasās piekāpties IeM un pastiprināt atbildību par uzbrukumu likumsargiem. Pieejams: <http://www.diena.lv/sabiedriba/politika/tm-negrasas-piekapties-iem-un-pastiprinat-atbildibu-par-uzbrukumu-likumsargiem-767350>

- ²⁰ Ķinis U. Ar krimināllikumu aizsargātās intereses un tiesības informācijas tehnoloģiju jomā. No: 09.10.2012. Jurista Vārds Nr.41 (740).
- ²¹ Krastiņš U. Vērtējuma jēdzieni Krimināllikuma normās. No: 12.06.2012. Jurista Vārds NR. 24 (723).
- ²² Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014. 57. lpp.

Abstract

The interest is the basis, the driver, the initiator, the subject and the object for emergence, development and existence of criminal law. While analyzing the interpretation of the term “interest” the author concludes that despite the association of *the interest* with psychological processes, in the legal doctrine of criminal law “the interest” most frequently analyses not the mental attitude of an individual, but instead – the impartial aspects of the criminal offence within the framework of the object of such offence. In the contemporary criminal law, the interests as the object of a criminal offence are a value, which is protected by the potentiality of criminal punishment.

Аннотация

Интересы являются объектом, предметом, инициатором, двигателем и основой создания, развития и существования права, в том числе и уголовного права. Анализируя интерпретацию понятия «интересы», автор приходит к выводу, что, хотя интересы ассоциируются с психологическими процессами, всё же в теории уголовного права понятие «интересы» чаще всего анализируется не в рамках психического отношения лица, а в рамках признаков, входящих в объективную сторону преступного деяния и в объект преступного деяния. В наши дни в уголовном праве интересы как объект преступного деяния являются ценностью, которая защищается угрозой уголовного наказания.